

Els masos de l'èxode rural

Artur Aparici

De vegades no és el que sembla.

Un llit mig desfet, amb la tapanta semioberta i un dit de pols recobrint les flassades, els llençols i el cobertor. A l'alcova veïna les caixes de la roba amenaçades per la corca al costat d'un bagul obert. Al canterer de la cuina un cànter desportellat i una marraixa vella –qui sap si es degueren quedar plens d'aigua–, a la prestatgeria de dalt hi ha una ratera parada d'aquelles de fusta amb cep de fil d'aram, i a la lleixa més amuntera una espalmatòria suporta un ciri estedal que s'ha fet vell sense haver-se estrenat. Damunt la taula es van quedar un setrill i un calendari saragossà obert pel mes de maig. En lloc central es veu la llar amb un solatge de cendra escampada, els ferros amb un topí al damunt i una vella manxa de ventar el foc recolzada a la paret.

Segur que algú pensarà que una mena de tsunami inesperat es va endur d'un cop la vida que omplia aquesta casa masovera. I molt probablement, qui no haja conegut els masovers que hi vivien pensarà en una fugida urgent, fruit d'una decisió precipitada.

Però com dèiem adés, de vegades no és el que sembla. Es fuig d'allò que no es vol, d'una vida que no s'estima i et fa infeliç, però hi ha raons per creure que aquest no és el cas.

Durant dècades, des de les primeries del segle xx, aquelles famílies masoveres van intentar tot l'imaginable per romandre arrelats a la seua terra i seguir units a la gent dels masos veïns i a la del poble. Calia trobar qualsevol activitat que aportara els ingressos necessaris per complementar la seua economia familiar de subsistència. Van comerciar amb la llana de les ovelles, els ous de les gallines, les carns dels ramats, de l'aviram i dels conills. A més de tallar, pelar i arrossegar pins, van bastir carboneres per fer carbó de les carrasques i també forns per traure calç de la pedra, van construir algepsars i teuleries, van fer més basos de suro o més caixes per tindre més ruscos i poder vendre'n la mel, es van provar a recollir la resina dels pins, van ser segadors de blat i esquiladors de temporada a jornal en terra forastera, van segar milers d'aroves d'espígol per destil·lar-lo i traure's unes pessetes de l'essència del seu perfum. I encara, per si de cas, van artigar nous bancals i bancalets en llocs increïblement extrems per poder produir una miqueta més de gra.

Interior de mas. Foto Amat Sánchez

Volien fer durar un estil de vida ben valuós per a ells. Basat en unes relacions humanes fiables i solidàries, nodrides de suport mutu, que reblanien i feien menys agres els durs esforços diaris de la supervivència masovera. Una vida pot ser molt dura i alhora resultar amable si et fa sentir lliure i t'omple. Per això desitjaven seguir presents en aquell paisatge viu i conegut pam a pam, que havia començat a prendre l'actual forma abancalada i agrària feia un parell de segles, només unes quantes generacions abans de la seua. Massa prompte per renunciar.

La manca d'il·lusió i la pèrdua gradual de les esperances constitueixen tanmateix un potent erosiu de la felicitat. Així que hi hagué mentrestant un llarg degoteig de famílies que al remat deixaven el mas per anar-se'n allà on hi havia treball, jornal per sobreviure i un futur pels fills. Aplegaven notícies al mas que contaven poc de com costava adaptar-se a treballar llargues i monòtones jornades a una fàbrica i menys encara, de les dures condicions de vida en un suburbi perifèric de la ciutat, contaven en canvi que les coses els anaven bé, que guanyaven un jornal ell, un la dona i també els fills majors, i que si decidien deixar el mas i marxaven a viure a la ciutat on ells estaven tindrien feina i tothom els ajudaria a construir-se una casa, tal com els havien ajudat a ells.

Rellotge de sol del mas de Gargant. Foto Max Taurus

Més que un acte improvisat, cal pensar que les imatges dels quadres delaten l'extrema intensitat d'aquest dilema vital de l'abandó i l'emigració i per tant, l'ambivalència d'aquesta dura decisió. Encara avui a alguns masovers i masoveres els costa tornar al mas i haver de veure uns camps erms i uns masos deserts, buits de la vida que hi va haver, de les festes, dels personatges, dels cants de treball, dels animals, del tacte de la terra, de la collita, d'aquella sensació tan peculiar del temps, de les notícies que arribaven, de les olors de la fruita, de l'herba i del gra, de l'aire a la cara mentre batien a l'era, de les suors, de les rialles i dels plors..., de totes aquelles emocions que ara resten íntimament en un racó ben especial del seu cor.

Edita: L'Argivello, associació cultural, Xodos. Disseny portada: Amat Bellés
Consell de redacció: Artur Aparici (director), Gustau Muñoz, Amat Sánchez, Carme Puig
Correcció lingüística: Cèsar Mateu i Aloma Pons
Imprimeix: Paperam impressions, Verge de la Balma, 21, Castelló de la Plana
Dipòsit legal: CS-239-2008
Foto portada: Les Fonts. Max Taurus